

- Beleidskader**
- vrijwilligerswerk
  - mantelzorg
  - maatschappelijke stage

Helpen in meedoen

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Vrijwilligerswerk	
2.1. Wat verstaan we onder vrijwilligerswerk?	4
2.2. Ontwikkelingen	4
2.3. Voorzieningen en knelpunten	4
3. Mantelzorg	
3.1. Wat verstaan we onder mantelzorg?	5
3.2. Ontwikkelingen	5
3.3. Voorzieningen en knelpunten in Westerveld	5
4. Maatschappelijke stage	
4.1. Wat verstaan we onder maatschappelijke stages?	6
4.2. Ontwikkelingen	6
4.3. Situatie in Westerveld	6
5. Beleidskader	
- vrijwilligerswerk	
- mantelzorg	
- maatschappelijke stage	
5.1. Gezamenlijke aanpak voor de drie terreinen	7
5.2. Faciliteren in plaats van dwingende regie	7
5.3. Lokaal doen wat lokaal kan	7
5.4. Facetbeleid	8
6. Uitvoering beleid Vrijwillige inzet	9
7. Financiële paragraaf	10
8. Planning	11

1. Inleiding

Op 14 oktober 2008 stelde de gemeenteraad de Startnotitie Vrijwilligersbeleid vast. Hierin werden de drie onderdelen van *vrijwillige inzet* beschreven: vrijwilligerswerk, mantelzorg en maatschappelijke stage.

De raad koos voor de volgende vier uitgangspunten:

- geen dwingende regie door de gemeente, maar faciliteren,
- overkoepelend beleid voor de drie terreinen,
- de functies zo veel mogelijk lokaal laten uitvoeren,
- vrijwilligerswerk tot facetbeleid maken.

Begin april 2009 formuleerde staatssecretaris J. Bussemaker in haar beleidsbrief een aantal basisfuncties voor lokale ondersteuning vrijwilligerswerk en mantelzorg, waarop het gemeentelijk beleid kan worden gebaseerd. Deze zijn:

- vertalen naar maatschappelijke ontwikkelingen
In de gemeente is men in staat om een visie te ontwikkelen op nieuwe maatschappelijke ontwikkelingen en daar door interactieve beleidsvorming beleid op te formuleren en uitvoering aan te geven.
- verbinden en makelen
In de gemeente is men in staat om de verwachtingen en belangen van de verschillende maatschappelijke spelers met elkaar te verbinden, meer in het bijzonder het makelen van vraag en aanbod op terreinen die door de gemeente van speciaal belang worden geacht.
- versterken
In de gemeente is men in staat om een effectieve lokale of regionale ondersteuningsinfrastructuur op te bouwen en/of te onderhouden. Onder lokale ondersteuningsinfrastructuur vrijwilligerswerk kan verstaan worden: de verzameling georganiseerde netwerken, die op een centraal punt samengebracht en vanuit een specifieke expertise vrijwilligerswerk ondersteund en onderhouden wordt.
- verbreden
In de gemeente is men in staat om het vrijwilligerswerk te promoten en uiting te geven aan de waardering van het vrijwilligerswerk.
- verankeren
In de gemeente is men in staat om de opgedane kennis en ervaring in het vrijwilligerswerk te borgen en vast te leggen.

Deze functies zijn vergelijkbaar met de functies zoals beschreven in de startnotitie.

In de startnotitie is een interactieperiode aangekondigd. Van januari tot en met maart 2009 zijn diverse gesprekken gevoerd over het te vormen beleid Vrijwillige inzet. Het eerste gesprek is geopend en bijgewoond door de portefeuillehouder. De overige gesprekken zijn ambtelijk gevoerd. In het voorjaar 2010 is een concept verspreid onder de deelnemers van voorjaar 2009.

Over de reacties is een afzonderlijke pagina geschreven en deze is toegevoegd aan de stukken.

Ook zijn schriftelijke adviezen ontvangen van enkele organisaties. Zij krijgen na de besluitvorming een reactie op hun inbreng en de plaats van deze beleidsnota.

Deze notitie heeft tot doel op basis van de startnotitie en de landelijke beleidskaders beleid te formuleren op het gebied van vrijwilligerswerk, mantelzorg en maatschappelijke stage.

Eerst wordt aandacht besteed aan de drie verschillende terreinen om vervolgens overkoepelend beleid te formuleren.

2. Vrijwilligerswerk

2.1. Wat verstaan we onder vrijwilligerswerk?

In de startnotitie staat “vrijwilligerswerk kan omschreven worden als werk dat in enig georganiseerd verband, onverplicht en onbetaald, wordt verricht ten behoeve van andere mensen of de samenleving, zonder dat degene die het verricht daar voor zijn of haar levensonderhoud van afhankelijk is.”

Uit de stimuleringsregeling vrijwilligerswerk, juli 2001, ministerie van VWS

2.2. Ontwikkelingen

Er zijn nieuwe ontwikkelingen zoals het inzetten van vrijwilligerswerk bij inburgering, maatschappelijke stages, ondersteuning van mantelzorgers, werknemersvrijwilligerswerk of online vrijwilligerswerk. Deze vragen om een visie, beleid en een gepast aanbod vanuit ondersteunende organisaties. Hieronder valt ook het omgaan met belemmerende regelgeving en andere vormen van belangenbehartiging van vrijwilligers.

Met nieuwe ontwikkelingen ontstaan ook weer nieuwe kansen om actief burgerschap te bevorderen. Nieuwe vormen van vrijwilligerswerk trekken nieuw potentieel vrijwilligers aan. De toekomstige vrijwilliger is een kritische consument, die steeds meer eisen stelt aan de organisatie waar hij of zij zich vrijwillig voor inzet. Vrijwilligersorganisaties stellen ook steeds hogere eisen aan vrijwilligers, zoals het volgen van trainingen en het ondertekenen van een vrijwilligerscontract.

De verwachting is dat de overheden niet ontkomen aan rigoureuze ingrepen in onder andere welzijn en zorg. De overheid kan niet alles meer zelf, de verantwoordelijkheid voor de samenleving moet terug naar de burger. Op basis van vrijwillige inzet zelf een actieve bijdrage leveren aan de leefbaarheid in de dorpen = Dorpskracht. Willen wij dat mogelijk maken dan zal op dit terrein moeten worden geïnvesteerd.

2.3. Voorzieningen en knelpunten

Er waren geen organisaties in Westerveld die bemiddelen tussen vraag en aanbod van ongeorganiseerde vrijwilligers. Het Centraal Meldpunt Vrijwillige Hulp in de gemeente Westerveld vormt de schakel tussen een hulpvrager en een hulpverlener van bestaande vrijwilligersorganisaties. Ze worden ondersteund door Stichting Welzijn Meppel Westerveld.

In Westerveld zijn meer initiatieven waar koppelingen tussen vraag en aanbod gerealiseerd worden. Zo zorgen diaconieën binnen eigen kerken dat vrijwilligers uit hun eigen parochie gekoppeld worden aan gemeenteleden die hulp van vrijwilligers kunnen gebruiken.

Tijdens de inspraakbijeenkomsten ter voorbereiding van deze nota gaven organisaties aan dat zij een vacaturebank missen om vraag en aanbod beter bij elkaar te brengen.

Daarnaast vindt er op verschillende terreinen ondersteuning en begeleiding plaats. Stichting Vluchtelingenwerk biedt professionele ondersteuning aan hun eigen vrijwilligers. Sport Drenthe ondersteunt de sportverenigingen. De deskundigheidsbevordering blijft echter nog binnen de eigen organisaties. Het leereffect van vrijwilligers kan beter benut worden. Dit zou in Westerveld door één organisatie gecoördineerd kunnen worden. Mensen uit verschillende sectoren kunnen zo deelnemen aan cursusaanbod van gezamenlijke thema's.

3. Mantelzorg

3.1. Wat verstaan we onder mantelzorg?

In de startnotitie staat “met de term mantelzorg wordt doorgaans bedoeld: vormen van zorg die meer dan drie maanden duren en meer dan acht uur per week in beslag nemen. Hiermee wordt aangegeven, dat mantelzorg meer is dan gebruikelijke zorg.”

Mensen kunnen (mede) dankzij mantelzorg langer zelfstandig thuis blijven wonen.

“Mantelzorg is (vaak) de belangrijkste zorg die mensen van elkaar krijgen of aan elkaar geven. Deze zorg heeft een andere betekenis en waarde dan professionele zorg.”

Uit de Handreiking Mantelzorgondersteuning in de Wmo van september 2006 uit de Gereedchapskist invoering Wmo.

Ter aanvulling: Mantelzorg is zorg die niet in het kader van een hulpverlenend beroep wordt geboden.

Mantelzorgers zorgen langdurig en intensief voor hun hulpbehoevende, chronisch zieke of gehandicapte partner, ouder, kind, vriend of buur

3.2. Ontwikkelingen

De extra zorg voor elkaar in eigen kring is van alle tijden en de bereidheid daartoe is over het algemeen groot. Vergrijzing, “gezinsverdunning”, toenemende arbeidsparticipatie, toename van mensen met chronische aandoeningen, inkrimping van professionele zorg, diversiteit en zorgverlof zijn (steeds meer) van invloed op de mogelijkheden om mantelzorg te (blijven) geven.

In onze gemeente zijn relatief veel ouderen (21,1 % 65+ t.o.v. landelijk gemiddelde van 14,8 %). Mantelzorg is mede daarom een belangrijk thema in Westerveld. Het SCP (Sociaal Cultureel Planbureau) heeft onlangs een publicatie uitgegeven over mantelzorg. Men stelt dat er 3,5 miljoen mantelzorgers zijn in 2008, 1,1 miljoen daarvan leveren meer dan 8 uur en meer dan 3 maanden deze zorg. In 2001 waren dat er nog maar 750.000. In 2008 voelden ruim 450.000 mensen zich door hun hulpverplichtingen ernstig belast; dit aantal lag in 2001 op 300.000. Het aandeel oudere mantelzorgers is in de afgelopen jaren toegenomen, aldus het SCP. 60 % van de mantelzorgers is vrouw. Vijf van de zes mantelzorgers zijn (schoon)ouder, partner, (stief/pleeg)kind of ander familielid.

3.3. Voorzieningen en knelpunten in Westerveld

In Westerveld is sinds 1 januari 2007 een steunpunt mantelzorg. De ondersteuning van mantelzorgers wordt heden uitgevoerd door de Stichting Welzijn Meppel Westerveld (WMW). Hier kunnen mantelzorgers met hun vragen terecht bij de mantelzorgconsulent. Het is een loket voor informatie, emotionele ondersteuning en praktische ondersteuning. Ook wordt er vanuit dit punt meer bekendheid gegeven aan mantelzorg en vindt signalering naar de politiek plaats.

Het Contactpunt Mantelzorg is een vrijwilligersorganisatie die mantelzorgers van dienst is met lotgenotencontact, voorlichting en informatie en de belangenbehartiging van mantelzorgers in onder andere de Wmo-raad. Daarnaast geeft zij bekendheid aan het begrip mantelzorg zodat de mantelzorgers zich ook herkent als zodanig en erkenning daarvoor krijgt en de zo noodzakelijke ondersteuning hierbij.

Het aanbod van respijtzorg is niet compleet. In onze gemeente beschikken wij wel over dagopvang, tijdelijke opname, boodschappendienst en inzet hulp in de huishouding. De invulling zou meer flexibel en divers moeten zijn. Andere voorzieningen zijn gehuisvest buiten onze gemeente, dat verhoogt de drempel om er gebruik van te maken (logeerkring).

De individuele voorzieningen op grond van de Wmo zijn vaak gericht op de individuele cliënt en niet op de mantelzorgers. Bij de gemeentelijk individuele dienstverlening is oog voor de consequenties voor de mantelzorg(er). De alertheid op problemen en behoeften van individuele mantelzorgers bij hulpverlenende instanties is voor verbetering vatbaar.

4. Maatschappelijke stage

4.1. Wat verstaan we onder maatschappelijke stage

Maatschappelijke stage is een vorm van leren binnen of buiten de school, waarbij leerlingen vanuit de school door het doen van vrijwilligersactiviteiten kennismaken met:

- vrijwilligerswerk
- het dragen van verantwoordelijkheid voor een ander en/of een maatschappelijk belang
- het reilen en zeilen van een vrijwilligers- of non-profitorganisatie.

Een maatschappelijke stage is een stage voor scholieren uit het voortgezet onderwijs, waarbij ze door het doen van vrijwilligerswerk kennismaken met het dragen van verantwoordelijkheid voor maatschappelijke belangen. Waar reguliere stages vooral beroepsvormend zijn, hebben maatschappelijke stages vooral karaktervorming tot doel.

Het ministerie wil dat het concept maatschappelijke stage in het schooljaar 2011-2012 een integraal onderdeel vormt van het curriculum vitae van de leerling.

De maatschappelijke stage zal voor alle niveaus verplicht worden. Dus voor het Vmbo, Havo en Vwo. De MAS zal voor het praktijkonderwijs en vmbo 48 uur bedragen en voor de havo 60 uur en voor de vwo 72 uur.

Hoe de stage ingevuld wordt kunnen de scholen zelf beslissen, zij kunnen ervoor kiezen om in groepen op stage te gaan gedurende 1 of meerdere dagen en/of leerlingen individueel stage te laten lopen buiten onderwijstijd. De meeste scholen kiezen ervoor om een gedeelte van de uren in de onderbouw in groepen te laten plaatsvinden en de resterende uren in de bovenbouw individueel.

4.2. Ontwikkelingen

Door actieve stimulering van maatschappelijke stage kan de gemeente bijdragen aan de brede Wmo doelstellingen. De civil society (sociale samenhang en leefbaarheid) en de activering vrijwilligerswerk zijn kansen voor een goede basis van de maatschappelijke stage.

Onder andere het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit werkt aan de verwezenlijking van 7500 groene maatschappelijke stage plaatsen om leerlingen zonder agrarische achtergrond kennis te laten maken met dier en natuur, de Grote Clubactie creëert 7.750 stageplaatsen, de Hartstichting 500, de ANWB 1.500.

4.3. Situatie in Westerveld

RSG Stad en Esch, locatie Diever, doet al jaren aan maatschappelijke stage. Deze activiteit wordt nu doorontwikkeld en uitgebreid.

Er waren tot voor kort geen gesubsidieerde organisaties actief in o.a. het matchen en bemiddelen bij stageplaatsen in de gemeente Westerveld. In het kader van de Beleidsgestuurde contractfinanciering is een opdracht verstrekt aan WMW ingaande 1-1-2010. WMW is nu met voorbereidingen bezig, waaronder een uitgebreide inventarisatie van wensen en behoeften. Naar verwachting wordt het servicepunt vrijwilligerswerk operationeel in oktober 2010.

Vanuit de gemeente worden nog geen stage plaatsen aangeboden. Er kan gedacht worden aan stage op terrein van participatie en democratie, zoals het opzetten van een jeugdraad.

21 augustus 2009 heeft onze gemeente samen met de gemeenten Meppel, Staphorst en De Wolden, het servicepunt vrijwilligerswerk en de scholen voor voortgezet onderwijs uit Meppel, de Stenden Hogeschool (pabo) Meppel en ROC Drenthe College Meppel een convenant gesloten. Dat convenant heeft de intentie de samenwerking en kwaliteit van de maatschappelijke stage te bevorderen.

Er is van het servicepunt, als stagemakelaar, extra aandacht gevraagd voor de leerlingen van scholen buiten Meppel en Westerveld, in het bijzonder Steenwijk, Hoogeveen en Beilen.

5. Beleidskader

- vrijwilligerswerk
- mantelzorg
- maatschappelijke stage

5.1. Gezamenlijke aanpak voor de drie terreinen

De startnotitie noemt de overeenkomsten tussen de terreinen vrijwilligerswerk, mantelzorg en maatschappelijke stage:

- je krijgt er meestal geen inkomsten door
- je bent niet noodzakelijk deskundig; er voor opgeleid
- je doet het in de regel niet alleen voor die ander, ook voor jezelf.

Als verschillen worden genoemd:

- vrijwilligerswerk doe je vrijwillig
- mantelzorg is gevoelsmatig / moreel onontkoombaar
- maatschappelijke stage is verplicht.

Hoewel vrijwilligerswerk en mantelzorg naar inhoud en motivatie van de betrokkenen verschillen, zijn deze thema's vanwege het feit dat de overeenkomst gelegen is in de inzet voor de ander, in één prestatieveld en één nota benoemd.

Er zijn voldoende raakvlakken tussen de drie terreinen om tot één gemeentelijk beleid voor vrijwillige inzet te komen. Per 1 september 2009 is een verzekering afgesloten voor vrijwilligers en mantelzorgers. In het najaar 2009/voorjaar 2010 zijn daar publicaties aan gewijd.

5.2. Faciliteren in plaats van dwingende regie

Ons doel voor het beleid vrijwillige inzet is het voorwaarden scheppen zodat vrijwilligerswerk, mantelzorg en maatschappelijke stage zo min mogelijk belemmeringen ontmoeten in het functioneren. Wij willen vrijwilligerswerk, mantelzorg en maatschappelijke stage ondersteunen en faciliteren door middel van een daarin gespecialiseerde organisatie. Een steunpunt vrijwillige inzet, waar organisaties en vrijwilligers advies en scholing kunnen krijgen, waar vraag en aanbod bij elkaar gebracht worden, waar ervaringen uitgewisseld en netwerken geïnitieerd en onderhouden worden.

De gemeente kiest er voor deze instelling te faciliteren, zodat zij de volgende functies kan uitvoeren:

Functies volgens startnotitie	Functies volgens beleidsbrief staatssecretaris
- Informatie en advies	- Vertalen naar maatschappelijke ontwikkelingen
- Matchen en bemiddelen	- Verbinden en makelen
- Promotie en stimuleren	- Versterken
- Faciliteren	- Verbreiden
	- Verankeren

Gelet op de constatering in paragraaf 2.2. dat de overheid, dus waarschijnlijk ook deze gemeente, moet bezuinigen, ontkomen ook wij niet aan het vraagstuk: "Hoe kunnen wij activiteiten, voorzieningen in stand houden met minder middelen."

Vaak wordt dan gesignaleerd dat er mogelijk nog inwoners zijn te motiveren tot vrijwilligerswerk. Motiveren en waarderen zijn de invalshoeken waar de gemeente zich kan profileren.

Opzetten of initiëren van collectieve (algemene) voorzieningen in plaats van individuele voorzieningen uitgevoerd door vrijwilligers en bijgestaan door professionals. Waarschijnlijk heeft dat een tegenwaarde van veel groter volume, maar daarvoor zal eerst moeten worden geïnvesteerd.

5.3. Lokaal doen wat lokaal kan

Activiteiten en functies moeten toegankelijk en bereikbaar zijn, dat betekent voor Westerveld dat lokale instellingen voorkeur hebben. Ondersteuning van vrijwillige inzet voor alle drie de onderdelen wordt ondergebracht, bijeen gehouden, in een lokale organisatie. Deze krijgt de volgende taken:

- bij elkaar brengen van vraag en aanbod van organisaties en vrijwilligers (vrijwilligersvacaturebank)
- beheren van een punt waar mensen hulp kunnen vragen en het begeleiden van de vrijwilligers die dit werk doen. Voorbeelden hiervan zijn een klussendienst of respijtzorg, zoals logeren of acute hulp
- coördineren van het aanbod van deskundigheidsbevordering, waarbij zoveel mogelijk geprobeerd wordt vrijwilligers uit verschillende sectoren bij elkaar te brengen
- inventariseren van knelpunten door regelmatig contact met professionals zoals de ouderenadviseur, maatschappelijk werk, mantelzorg-steunpunt-consulent, jeugdgezondheidszorg, vluchtelingenwerk en de medewerkers van het lokaal loket
- knelpunten signalering door vrijwilligersorganisaties coördineren.

Bij de invoering van de Wmo kregen wij ook te maken met een aantal bovenlokale voorzieningen. In de overgangsfase hebben wij deze gesubsidieerd. In het uitvoeringsplan 2011 en volgende jaren zullen wij zichtbaar maken welke instellingen het betreft en hoe wij die voorzieningen lokaal kunnen organiseren.

Een gedeelte van het overschot Mantelzorgcompliment 2007 is aan de gemeenten toegekend. De gemeenten, via de VNG, en de staatssecretaris van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport hebben een convenant gesloten dat die middelen daadwerkelijk aan mantelzorg ten goede zullen komen. Het contactpunt Mantelzorg heeft 4 projecten ingediend waaraan de middelen kunnen worden toegekend, te weten:

- Mantelzorgers in beeld = PR-campagne, bloemetje en informatiepakket	€ 5.500,00
- Dag van de Mantelzorg = feestelijk wegens 10 jarig bestaan	€ 6.800,00
- Uitbreiding Respijtzorg = waaronder oppas mogelijkheden	€ 10.000,00
- Fonds voor respijtzorg en waardering te beheren door Contactpunt in overleg met de gemeente	€ 21.550,00

5.4. Facetbeleid

Vrijwilligerswerk en maatschappelijke stage raken andere beleidsterreinen.

Daarom bestempelen wij vrijwilligerswerk en maatschappelijke stage tot facetbeleid.

Dat betekent dat in allerlei beleidsnota's die in ontwikkeling zijn of komen een hoofdstuk specifiek dient te zijn gewijd aan vrijwilligerswerk en het mogelijk maken van de MAS.

We hebben het dan in ieder geval over de volgende terreinen:

- Wmo	- Inburgering
- Sport	- Arbeidsparticipatie
- Cultuur	- Ouderenbeleid
- Jeugdbeleid & onderwijs	- Inspraak en participatie

6. Uitvoering beleid Vrijwillige inzet

De uitgangspunten voor het nog op te stellen uitvoeringsplan zijn:

- De gemeente hoort met de instanties die nu al een functie hebben in vrijwilligerswerk/ mantelzorg naar de mogelijkheid te kijken hoe de koppeling tussen vraag en aanbod kan plaats vinden.
- De aandachtsgebieden vrijwilligerswerk, mantelzorg en maatschappelijke stage kunnen binnen een organisatie ondergebracht worden.
- Wij faciliteren een steunpunt/servicepunt vrijwilligerswerk die de volgende functies vervult:
  - coördineren van vraag en aanbod door één lokale organisatie.
  - coördinatie in de scholing en bijscholing van adequate aansluiting van vraag en aanbod van vrijwilligers/mantelzorgers
- Het aanbod van respijtzorg dichterbij de gebruikers huisvesten, in beeld brengen en (laten) organiseren.
- Erkenning en herkenning van de problemen en behoeften van mantelzorgers dient aandacht te krijgen.
- De gemeente heeft een taak in het stimuleren van invullen van maatschappelijke stages. Daarmee wordt voldaan aan de brede Wmo doelstellingen en de arbeidsmarkt oriëntatie in de zorg.
- Om de uitvoering van activiteiten en functies laagdrempelig te houden verdient het de voorkeur om lokale instellingen in te zetten.
- Dorpskracht in de vorm van vrijwilligerswerk en vrijwillige inzet zal, zo mogelijk, worden geïnitieerd en gefaciliteerd.

7. Financiële paragraaf

Het Rijk verschaft een uitkering voor de vrijwilligersverzekering, de maatschappelijke stage en het mantelzorgcompliment 2007. Ook zijn in overheveling van de Wmo middelen diverse subsidiestromen in het gemeentefonds beland. Onderstaande structurele middelen zijn gedekt in de begroting. Het Mantelzorgcompliment 2007 dient te worden vrijgemaakt uit de algemene middelen.

Uitgaven beleid vrijwillige inzet

Begrotingsnummer	Omschrijving activiteit	Uitgaven 2010	Uitgaven 2011
6.07.01.09	Verzekering	€ 4.900	€ 4.900
	Maatschappelijke Stage	€ 11.000	€ 11.000
	Subsidie organisaties	€ 60.855	€ 60.855
	Mantelzorgcompliment 2007 <i>eenmalig</i>	€ 12.300	€ 31.350

8. Planning

De voorbereidingen voor het schrijven van deze nota is opgestart in januari 2009.

In de periode tot en met voorjaar 2010 zijn er veel ontwikkelingen geweest die invloed hebben op de uiteindelijke tekst. Naast het gedachtegoed van insprekers en trends op deze terreinen zijn ook inzichten verdiept en doorontwikkeld.

Opiniërende bespreking in commissie Welzijn	8 december 2009
Besluitvorming college raadsvoorstel	voor 17 augustus 2010
Commissie Welzijn	28 september 2010
Raadsvergadering	19 oktober 2010
Maken uitvoeringsplan Vrijwillige inzet	november 2010
Zienswijze	19 oktober 2010 tot 1 december 2010